

Дубасенюк О.А. Проблема підготовки педагогічних кадрів на Волині у 20-ті – 30 роки ХХ ст. / О.А. Дубасенюк // Актуальні проблеми гуманітарної освіти : зб. наук. праць / [за заг. ред. д.п.н., проф. Г.В. Оникович та канд. фіз.-мат наук А.М. Ломаковича.] – Київ – Кременець: РВЦ КОГПІ ім. Тараса Шевченка. – 2008. – С.8-13.

О.А. Дубасенюк
доктор педагогічних наук, професор
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Проблема підготовки педагогічних кадрів на Волині у 20-ті – 30 роки ХХ ст.

У статті проаналізовано проблему підготовки педагогічних кадрів на Волині у 20-ті – 30 роки ХХ ст. Обґрунтовано тенденції, виділено етапи розвитку вищої педагогічної освіти у регіоні: становлення, стагнації, реорганізації та стабілізації. Показано роль Житомирського державного педагогічного інституту імені Івана Франка як освітнього, наукового та культурного центру на Волині. Простежено динаміку процесу підготовки учительських кадрів, яка сприяла підвищенню рівня освіченості дітей та молоді у досліджуваному регіоні.

Пріоритетним напрямом реформування системи педагогічної освіти є органічне поєднання педагогічної спадщини минулого та сучасних досягнень педагогічної науки, зв'язок її з вітчизняною історією та педагогічним досвідом. На такий підхід науковців орієнтують: Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст., Закон України „Про вищу освіту”, Державна цільова програма Вчитель”.

Мета статті полягає у тому, щоб здійснити науково обґрунтований аналіз розвитку педагогічної освіти на Волині у 20-ті – 30 роки ХХ ст.

Історично склалося, що у Волинській губернії, центром якої був Житомир у ХІХ та на початку ХХ ст. не було жодного вищого навчального закладу. З початком української революції, утворенням у березні 1917 року у

Києві Центральної Ради розпочався процес демократизації суспільного життя, вирішувалися соціально-культурні та освітні проблеми. На початку 1918 році Волинська губернська управа спільно зі шкільною радою звернулися до Міністерства освіти України з проханням відкрити у Житомирі вчительський інститут, проте через нестабільну політичну ситуацію дана проблема не була вирішена. У цей же період з Кишинєва в Україну переводили учительський інститут. Губернська управа у червні 1918 року звернулася до Міністерства освіти з проханням перевести цей інститут до Житомира. Прохання було задоволено [2: 7].

Інститут було розташовано у навчальному корпусі Житомирської чоловічої гімназії, яка була заснована ще у 1862 році, а перестала діяти у 1918 році. Гімназія являла собою комплекс споруд, що складався з навчального корпусу, двох кам'яних флігелів, допоміжних приміщень, саду. Навчальний корпус мав 9 лекційних аудиторій та 23 кімнати для проведення практичних та лабораторних занять загальною площею 920 квадратних метрів [3: 34].

Виділимо етапи розвитку вищої педагогічної освіти на Волині.

I етап – становлення педагогічної освіти. 16 жовтня 1919 року на базі чоловічої гімназії відкрився педагогічний інститут – перший вищий навчальний заклад у поліському краї. Інститут успадкував матеріальну базу гімназії, її бібліотеку, музей, метеорологічну станцію. Спочатку інститут мав назву Волинського, а згодом Житомирського педагогічного. Очолив інститут відомий етнограф і краєзнавець, досвідчений працівник освіти – Петро Никандрович Абрамович.

Було створено вищий керівний орган інституту – педагогічну раду, яку очолив ректор. До складу педагогічного колективу інституту входили відомі вчені члени Наукового товариства дослідників Волині: О.А. Фотинський – історик, автор праць з історії України, Є.О. Ненадкевич – відомий знавець мов і літератур, Є.С. Бражников, І.Ю. Смирнов, М. В. Янович – фахівці з педагогіки, мистецтвознавства і мов, М.П. Кудрицький, який до 1901 року

працював у Коростишівській учительській семінарії, історики А.О. Іванівський, П.Є. Жуковський, математики П.І. Касьяненко та М.А. Михалевич, географ і краєзнавець П. Г. Постоєв та інші [2: 8].

Інститут включав такі факультети: словесно-історичний, фізико-математичний, природничо-географічний, дошкільний та позашкільний з 4-х річним терміном навчання. На Раді інституту був ухвалений принцип виборності викладачів, розглянуто та затверджено навчальні та робочі програми та програмні вимоги до вступників.

Новоствореному навчальному закладу постійно надавалася допомога з боку губернського відділу народної освіти. Виділено кошти на утримання інституту, поповнювалася бібліотека, поступали прилади, засоби унаочнення, музичні інструменти. Викладач М.П. Кудрицький, відомий учений, нагороджений у 1895 році Російським географічним товариством іменною срібною медаллю за заслуги у метеорології, організував в інституті кабінет фізики і налагодив метеорологічні спостереження. Перший декан словесно-історичного факультету – О.А. Фотинський – створив кабінет історії України і Волині. Пізніше були створені кабінети і лабораторії з математики, географії, зоології, археології, етнографії, мов і літератур [3: 35].

16 жовтня 1919 року в інституті розпочалися заняття. Першими студентами стали 53 слухачі дворічних педагогічних курсів, учителі сільських шкіл, 5 випускників гімназії та студенти інших вузів. Вступникам необхідно було мати атестат про середню освіту та пройти співбесіду. Вже на початку 1920 року в інституті нараховувалося 350 осіб, але фактично навчалось 180. У цьому ж році педагогічний інститут наказом Комісара уряду Української Народної Республіки його було перетворено на вчительський, а пізніше реорганізований у Волинський педагогічний інститут (затверджено його статут), який перейменовано у Волинський інститут народної освіти. Перед ним ставилися завдання здійснювати підготовку педагогічних працівників з 4-х річним терміном навчання для всіх підрозділів народної освіти – дошкільної, шкільної і позашкільної. Введено

спеціалізацію – основними (для першокурсників) і спеціальними відділами (для старшокурсників).

На основному відділі здійснювалася по суті загальноосвітня підготовка до навчання студентів – представників з робітників та селян, які мали прогалини у знаннях. Водночас першокурсники мали можливість виявити свої нахили та здібності до певної спеціалізації[2: 9].

У перші роки існування інституту відбувалися часті зміни в його керівництві. Серед ректорів були досвідчені викладачі, вчені. Так з 5 грудня 1920 року до 15 березня 1922 року ректором було призначено уродженця м. Кременця Миколу Андрониковича Михалевича, який закінчив фізико-математичний факультет Київського університету із золотою медаллю, працював викладачем математики у різних навчальних установах. З 1924 по 1925 рік обов'язки ректора виконував М.В. Янович, який мав наукові публікації у галузі історії філософії, викладав логіку, загальну педагогіку, соціальне виховання, історію філософії, історію педагогіки та інші предмети. Проте значна частина ректорів у 30-ті роки була репресована і лише по смертю реабілітована.

Членами педагогічного колективу були відомий етнограф В.Г. Кравченко, ботанік В.Г. Скороход, у майбутньому доктор сільськогосподарських наук, професор, педагог І.І. Афанасьєв [3: 36].

Перше п'ятиріччя в житті інституту позначилося пошуками нових форм та методів організації навчання. Ураховуючи той факт, що основною ланкою освіти у той період була семирічна школа, уряд України прийняв постанову про відкриття факультетів соціального виховання з трирічних терміном навчання для підготовки вчителів семирічок і працівників дитячих закладів. Перебудова вимагала покращення змісту та форм навчання. У програмах зменшувалася кількість лекцій, зростала питома вага лабораторних робіт, семінарів, екскурсій. Значна увага приділялася педагогічній практиці (для цього виділявся один день на тиждень). Зазначені новації сприяли зміцненню зв'язків інституту зі школою, однак скорочення

теоретичних курсів, впровадження лабораторно-дослідних методів негативно позначилося на загальноосвітній та теоретичній підготовці педагогічних кадрів. Важливо відзначити, що викладання історії України, української мови й літератури було обов'язковим на всіх факультетах.

У 1922 році в місті заснували Житомирський вечірній робітничий факультет (робітфак) імені Жовтневої революції, головним призначенням якого була підготовка слухачів для вступу до вузів. Робітфак мав два факультети: підготовчий для інституту народної освіти та індустріальний – для індустріального технікуму. На 1 січня 1924 року на робітфаці навчався 341 учень. Тут працювали художник О.Г. Канцеров, математик А.С. Лесневський та інші. Керівництво робітфаком здійснював Є.М. Кудрицький, згодом викладач української мови в інституті. Через чотири роки робітфак підпорядкували інституту народної освіти [2: 10].

Своїх перших випускників у 1922 році інститут направив на роботу в школи губернії. Серед них були О.Ф. Лаговська, В.Г. Опалійко, С.В. Більський, О.Я. Теодорович, К.Д. Прищенко, які стали відомими вчителями, а також М.В. Хомичевський (Борис Тен).

Знаменним в історії інституту став 1926 рік, коли відзначалося 70-річчя з дня народження І.Я. Франка. Уряд України прийняв рішення про присвоєння його імені Житомирському інституту народної освіти. Того ж року в інституті була встановлена персональна стипендія імені І.Я. Франка, яка присуджувалася кращим студентам. Першим її стипендіатом став вихованець математичного факультету С. Альбер.

На той час інститут був не лише навчальним, але й важливим науковим центром Волині. При ньому діяли Етнографічне товариство, членами якого були В.Кравченко, С. Белонін, П. Абрамович та Філософське товариство ім. Г. Сковороди. Продовжував краснзнавчі дослідження О.А. Фотинський. У 20-х роках він організував історичний архів при Губархіві, завідував історичним відділом Волинського науково-дослідного музею, розробив курс лекцій з

історії України для студентів ІНО, працював над темою “Історія Острівської езуїтської колегії”. На жаль, доля останніх праць на сьогодні невідома [3: 37].

П.Н. Абрамович, будучи членом історичної секції ВУАН, за завданням М.С. Грушевського досліджував матеріали з історії середньовічного Житомира та Волині. Доля дослідника склалася трагічно, він зазнав переслідувань з боку НКВС і в 30-х роках був змушений виїхати з Житомира. Основні праці вченого залишилися в рукописах, які сьогодні зберігаються в ДАЖО.

В інституті розвивалася студенська науково-дослідна робота. Під керівництвом В.Г.Кравченка студенти випускали рукописний журнал „Етнограф”. Зберігся лише один його випуск, № 14, матеріали якого розповідають про експедицію студентів в с. Барашівку (поблизу м. Житомира). Гуртківці вивчали також культуру й побут національних меншин Волині, Биківський та Мар’янівський гутний промисли, фаянсовий завод у Кам’яному Броді, гончарні промисли в Троянові, деревообробне виробництво в Барашівці [3: 38].

З 1926 року інститут почав проводити міжвузівські й республіканські наукові конференції, симпозиуми. У цей рік викладацький колектив підготував і видав перший том „Записок Волинського інституту народної освіти імені Івана Франка”. До нього увійшли статті П.Н. Абрамовича, Є.О. Ненадкевича, В.Г. Скорохода, які базувалися на матеріалах Житомирщини.

До дослідницької діяльності залучалися й студенти. За участю гуртківців видавався бюлетень „Погода по Європі, Україні та Житомирському окрузі”. Діяв літературний гурток, члени якого вивчали твори І. Франка, Т. Шевченка, Л. Українки, студіювали загальний творчий процес та проблеми української і зарубіжної літератури. Студентами інституту були відомі в 30-х роках етнографи К.В. Червяк та Н.К. Дмитрук, які спрямовували свою діяльність на вивчення північної Житомирщини. К.В. Червяк залучився і до викладацької роботи [3: 38].

Серед випускників природничо-географічного факультету 1926 року був Володимир Бондарчук, який під керівництвом професора С.В. Більського в 1927 році опублікував свою першу наукову працю „Географічний нарис Коростенщини”. Працюючи вчителем, він продовжував брати участь у геологічних експедиціях, під час яких зібрав необхідний науковий матеріал. У 1930 році він захистив кандидатську дисертацію, невдовзі – докторську. Молодий вчений пройшов складний шлях від викладача, ректора Київського університету, заступника Голови Ради Міністрів республіки, академіка, директора Інституту геологічних наук АН України. Йому належить понад 200 наукових праць, серед яких чимало фундаментальних монографій та кілька підручників, у тому числі перший підручник із загальної геології, який вийшов українською мовою.

Проведений у грудні 1927 року перепис-аналіз учительських кадрів в Україні засвідчив про серйозні проблеми у сфері педагогічних кадрів. Виявилось, що серед учителів лише 22,9 відсотка мали вищу або середню спеціальну освіту, а решта закінчила тільки середню або навіть початкову школу. Цю проблему вирішували істотним збільшенням кількості осіб, що вступали до вузів, скороченням терміну навчання в них. У 1928 році до інституту на правах факультету був приєднаний Житомирський педагогічний технікум, який став готувати вчителів для початкової школи. З кожним роком зміцнювалася матеріальна база Житомирського інституту народної освіти, збільшувався контингент студентів. Можна простежити динаміку процесу підготовки учительських кадрів: якщо в 1920 році в ньому навчалося 180 осіб, у 1924 – 258, то в 1927 – 519. Крім того з 1927 року в Житомирському інституті народної освіти були введені військова підготовка, табірні збори, стажування у військових частинах [2: 12].

У 1929 році інститут відзначив свій перший ювілей. Основним досягненням колективу була підготовка кваліфікованих педагогічних кадрів. Інститутом було підготовлено 300 спеціалістів з вищою освітою. Чимало з них пізніше стали відомими вченими, письменниками, заслуженими

вчителями [1: 110; 118-119]. Того ж року навчальний заклад був реорганізований в інститут соціального виховання – своєрідний комплекс навчальних закладів, який об'єднав власне педагогічний інститут, два педагогічних технікуми, педагогічний робітфак і підготовчі курси. Основними стали факультет соціального виховання і факультет комплексників, який готував учителів початкових класів. При останньому діяв підготовчий відділ. Факультет соціального виховання готував учителів старших класів. Уперше було відкрито заочний відділ. Зріс і контингент студентів, у 1929/30 навчальному році він становив 850 осіб.

Відбулися помітні зміни і в організації навчального процесу та його керівництві, циклові комісії замінили кафедрами. Першими з них були кафедри техніко-математичних дисциплін, мови й літератури, соціально-економічних та природничих наук. Незабаром від них почали відокремлюватися інші кафедри [3: 39].

Зміцнів і викладацький колектив інституту. У 1929/30 навчальному році на посади професорів було переведено найдосвідченіших викладачів, науковців вузу. Одними з перших на ці посади обрали філолога П.Н. Абрамовича, психолога М.О. Пучківського, математика М.А. Михалевича, педагога І.І. Афанасьєва, зоолога Ю.Ю. Бругера, хіміка Л.К. Кульбицького. Доцентами стали 10 викладачів інституту [2: 12,13].

Курс на прискорення темпів індустріального розвитку в 1930-ті роки, зміни в соціальній структурі суспільства спричинювали і загальну потребу підвищення освітнього рівня трудящих, а для дітей шкільного віку - необхідність упровадження обов'язкової безплатної початкової і семирічної освіти. Зростання мережі шкіл вимагало подальшого розширення і вдосконалення підготовки вчительських кадрів, що зумовило збільшення кількості студентів.

У 1930/31 навчальному році до Житомирського інституту соціального виховання було зараховано 233 студенти, крім того, на денний робітфак прийнято 159, на вечірній — 90 осіб. У 1931 році тривав процес створення

кафедр. Почали функціонувати кафедри геології, хімії, філософії, політичної економії, сільського господарства, мови й літератури. Якісного поліпшення зазнав викладацький склад інституту, який налічував 43 особи. На посадах професорів працювали викладач політичної економії С. Бондарєв, філософ Б.Лехтман та 9 викладачів обіймали посади доцентів [3: 41].

У 1931 році 18 випускників інституту були залишені для викладацької роботи. Серед них – П.Ф. Матківський, який згодом став доцентом кафедри хімії, І.С. Лях, який у майбутньому буде очолювати кафедру політичної економії, С.П. Альбер – невдовзі кандидат фізико-математичних наук, професор, з 1933 року він очолить кафедру фізики та математики.

II етап стагнації. Тим часом у 1930-ті роки на долю колективу Житомирського інституту випали складні випробування. У 1932 році через голод інститут залишили 379 студентів, у 1933 – 286. Це, у свою чергу, відбилося на кількості підготовлених спеціалістів. Якщо в 1931 році інститут випустив 183, то в 1932 – 106, а в 1933 – 96 фахівців.

Відбуваються переслідування, чистки і репресії серед викладачів та студентів. У 1930 році з лав студентів було відраховано 50 осіб за приховування соціального стану і за так звані контрреволюційні настрої, у 1932/33 навчальному році — 33 особи як ворожі елементи. За звинуваченням у націоналістичній діяльності було звільнено з роботи викладачів Жукова, Рубана, Посувалова. До класово ворожого табору було віднесено викладачів С.В. Вільського, М.А. Михалевича, М.А. Буйницького, Л.К. Кульбицького. Безпідставні репресії у вузі тривали і в наступні роки. Особливо це стосувалося керівних кадрів, професорсько-викладацького складу. У 1936 році заарештували директора інституту К.М. Табакмахера, в 1937 репресій зазнали 18 викладачів. До вищої міри покарання було засуджено 15 осіб. Серед них директорів інституту К.Й. Коника, В.П. Гоцу, О.С. Пантелєєва, директора робітфаку І.Я. Журавського, завідувача кафедри педагогіки Л.М. Гиківського, професора П.Г. Постоева, доцента С.К. Ковалевського, викладачів української мови Г.М. Головатого, В.К. Омельченка, І.Д. Сухана,

викладача історії А.О. Музику, викладача української літератури А.П. Супруновича, викладача німецької мови Р.І. Пауля, студента II курсу С.А. Докійчука, помічника коменданта навчального корпусу Є.І. Галаневича [3: 42]. Все це негативно позначалося на діяльності інституту.

III етап реорганізації. На початку 1930-х інститут зазнавав частих реорганізацій. Згідно з рішенням колегії Наркомосу республіки у 1934 році Житомирський інститут став педагогічним, 1 вересня 1935 року – вчительським з двома факультетами – гуманітарним (з відділами літературно-мовним та історичним) і природничим (з відділами географічним і природничим). Вищий навчальний заклад готував учителів для неповних середніх шкіл з таких спеціальностей: „Українська мова та література”, „Історія”, „Біологія”, „Хімія” та „Географія”. Підготовка вчительських кадрів у 1930-ті роки носила чітко виражену соціальну спрямованість. Тому багато уваги дирекція інституту приділяла залученню до навчання дітей робітників і селян. Резервом такого поповнення стало створення філіалів інститутського робітфаку в Малині й Черняхіві, де навчалося 240 осіб.

Однією з найголовніших проблем, яка вимагала постійної уваги керівництва інституту, було забезпечення навчального процесу висококваліфікованими викладацькими кадрами. У 1933/34 навчальному році з 30 викладачів на посадах професорів працювали 13. Серед них викладачі вищої алгебри М.А. Михалевич, педології І.Перчук, історії техніки В. Туречек та інші [2: 14].

Для тогочасного контингенту студентів досить гострою була проблема загальної, в тому числі мовної грамотності. Для її вирішення запроваджується обов'язкове викладання української мови на всіх факультетах і курсах.

Згідно з урядовою постановою „Про викладання громадянської історії і географії в початкових, неповних середніх та середніх школах” (1934 рік) внесено зміни до навчальних планів і програм з історії і географії.

У 1930-ті до інституту приймали студентів двічі на рік, весною та восени. Так, у 1936 році було зараховано на всі факультети і відділи інституту разом з робітфаком понад 800 студентів. З метою підвищення кваліфікації вчителів міста в 1936 році при інституті було відкрито вечірній відділ, на I—IV курсах якого навчалося понад 200 вчителів.

У 1938 році інститут знову зазнав реорганізації. Він остаточно набув статусу державного педагогічного з чотирирічним терміном навчання. Водночас при ньому до 1952 року працював дворічний учительський інститут, який готував фахівців для неповних середніх шкіл. При кожному з цих закладів діяли історичний, мовно-літературний та природничо-географічний факультети. Уже в 1938 році Житомирський педінститут направив до шкіл області понад 700 учителів з вищою освітою. Ця кількість випускників не задовольняла потреб загальноосвітньої школи. Тому постійно зростав контингент студентів-заочників та студентів-робітфаківців. Крім того, при інституті існували річні та піврічні курси, які готували вступників до інституту.

У вересні 1939 року в педагогічному інституті стаціонарно навчався 291 студент, у дворічному вчительському - 732, на заочному відділі педінституту — 20,27 тисячі, на вечірньому робітфаці - 54, а на денному - 53 особи. За даними Наркомосу республіки Житомирський інститут посідав перше місце в Україні за кількістю студентів заочної форми навчання.

У цьому ж році в обох інститутах працювали 85 викладачів, серед них два професори – С.В. Більський, С.М. Смоленський, три доценти і два кандидати наук. Решта викладачів не мали наукових ступенів і вчених звань. У тому ж 1939 році після возз'єднання Західної України з УРСР на роботу в Бессарабію та Західну Україну (через нестачу там педагогічних кадрів) були направлені викладачі інституту В. Добрянський, О.М. Попаденко, П.І. Чернявський, професор С.М. Смоленський. Останній очолив кафедру педагогіки Львівського педінституту, а після війни був призначений його ректором [2: 15].

IV етап стабілізації. У передвоєнні роки збільшився контингент студентів і випуск спеціалістів. Так, у 1940/41 навчальному році у педагогічному інституті стаціонарно навчалося 490 студентів, в учительському - 680, а на заочному відділі — 2,3 тисячі. У зв'язку з уведенням плати за навчання (Постанова РНК СРСР від 26 червня 1940 року) у цьому ж році контингент студентів зменшився на 428 осіб. У цілому ж за 22 роки свого існування Житомирський вищий педагогічний навчальний заклад дав країні 5,5 тисячі висококваліфікованих педагогів.

Інститут поповнився новими викладачами. Кафедру нової історії очолив О.К. Касименко, почали викладати на історичному факультеті О.М. Попаденко, Г.М. Таряник, М.Я. Шуляк. У 1940 році О.К. Касименко та М.Я. Шуляк як кращі викладачі вищої школи були нагороджені Почесними грамотами Наркомосу України.

Протягом 1930-х років поряд з навчально-виховною роботою викладачі й студенти інституту брали активну участь у громадсько-політичному житті міста й округи. У 1930 році у вищому навчальному закладі було створено „Товариство ліквідації неписьменності”, яке об'єднувало у своїх лавах 345 членів, переважно студентів.

Крім навчально-виховної, професорсько-викладацький колектив займався і науковою роботою та залучав до неї студентів. Протягом 1935-1940 років викладачі видали друком 17 збірників наукових праць.

Традиційним стало проведення загальноінститутських наукових конференцій. Активну участь у науковій роботі брала студентська молодь. Уже в 1930 році при кафедрах фізико-математичних, соціально-економічних дисциплін, геології, хімії, політичної економії, історії, філософії, української мови і літератури були створені наукові гуртки, в яких студенти під керівництвом викладачів займалися науковими дослідженнями.

Належна увага приділялася в інституті культурно-масовій, військово-патріотичній та спортивній роботі. Діяли хорівий, струнний, драматичний, духовий та балетний гуртки, які охоплювали 155 студентів. Драматичним

гуртком керувала артистка місцевого театру Морозова. Студенти організовували й проводили культурно-масові вечори для жителів підшефних сіл Барашівки й Станишівки, воїнів військового гарнізону. В інституті було п'ять спортивних секцій: гімнастики, легкої і важкої атлетики, волейбольна, футбольна, в яких займалося 120 студентів.

Щороку зміцнювалась і розширювалась матеріальна база інституту. Він займав цілий квартал, який називали студентським містечком. До нього входили головний і два допоміжні навчальні корпуси з кабінетами, лабораторіями, майстернями, актовим і спортивним залами, музеєм, бібліотекою, в якій налічувалося понад 150 тисяч книг. Біля інституту було обладнано спортивний майданчик, споруджено чотириповерховий гуртожиток (1932 рік), а також п'ять будинків для викладачів. Навколо інституту посадили ботанічний сад з рідкісних порід дерев [3: 45-46].

Отже, у процесі підготовки педагогічних кадрів на Волині можна простежити ряд тенденцій: залучення до викладацької діяльності викладачів вищої кваліфікації, відомих науковців; збагачення змісту, форм та методів навчально-виховного процесу та професійної підготовки майбутніх учителів; урізноманітнення форм роботи з випускниками загальноосвітніх закладів; зміцнення навчально-матеріальної бази закладу; активний розвиток науково-дослідної та культурно-просвітницької діяльності, до якої залучалися значна частина студентів; позначення на професійній педагогічній освіті впливу складної економічної та соціально-політичної ситуації в країні.

Таким чином, проблема підготовки вчительських кадрів успішно вирішувалися на Волині попри труднощі економічного та соціально-політичного характеру. Житомирський державний педагогічний інститут імені Івана Франка відіграв роль освітнього, наукового та культурного центру на Волині, що сприяло підвищенню рівня освіти дітей та молоді на Житомирщині та Волинському краї у цілому.

Список використаної літератури:

1. Махорін Г.Л., Оленська І.С. Край над Унавою. – Житомир : ПП „Рута”, Вид-во „Волинь”, 2005. – 184 с.
2. Житомирський державний педагогічний університет імені Івана Франка: Історичний нарис. – К.: Техніка, 2002. – 88 с.+ 32 с. кол. вкл.
3. Ювілейна книга: Житомирському державному університету імені Івана Франка – 85 років: Історичний нарис. – Житомир: Косенко, 2004. – 232 с.

В статті проаналізована проблема підготовки педагогічних кадрів на Волині в 20–30 роки ХХ ст. Обґрунтовані тенденції і виділені етапи розвитку вищого педагогічного освіти в регіоні: становлення, стагнації, реорганізації і стабілізації. Показана роль Житомирського державного педагогічного інституту імені Івана Франка як освітнього, наукового і культурного центру на Волині. Простежена динаміка процесу підготовки вчительських кадрів, що сприяє підвищенню рівня освіти дітей і молоді в досліджуваному регіоні.